

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Frugttræet

Udgivet af
KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Inde i bladet:

Transporten til Husum

✕

Frihedskollegium i
København 1950?

✕

Der søges en grund til
Frihedsmuseet

✕

Ravensbrück-stævne

✕

Leder (side 109):
Har frihedskampen præget
kunsten?

✕

5-års-dagen i Horserød

✕

Da 800 fanger skulle befries

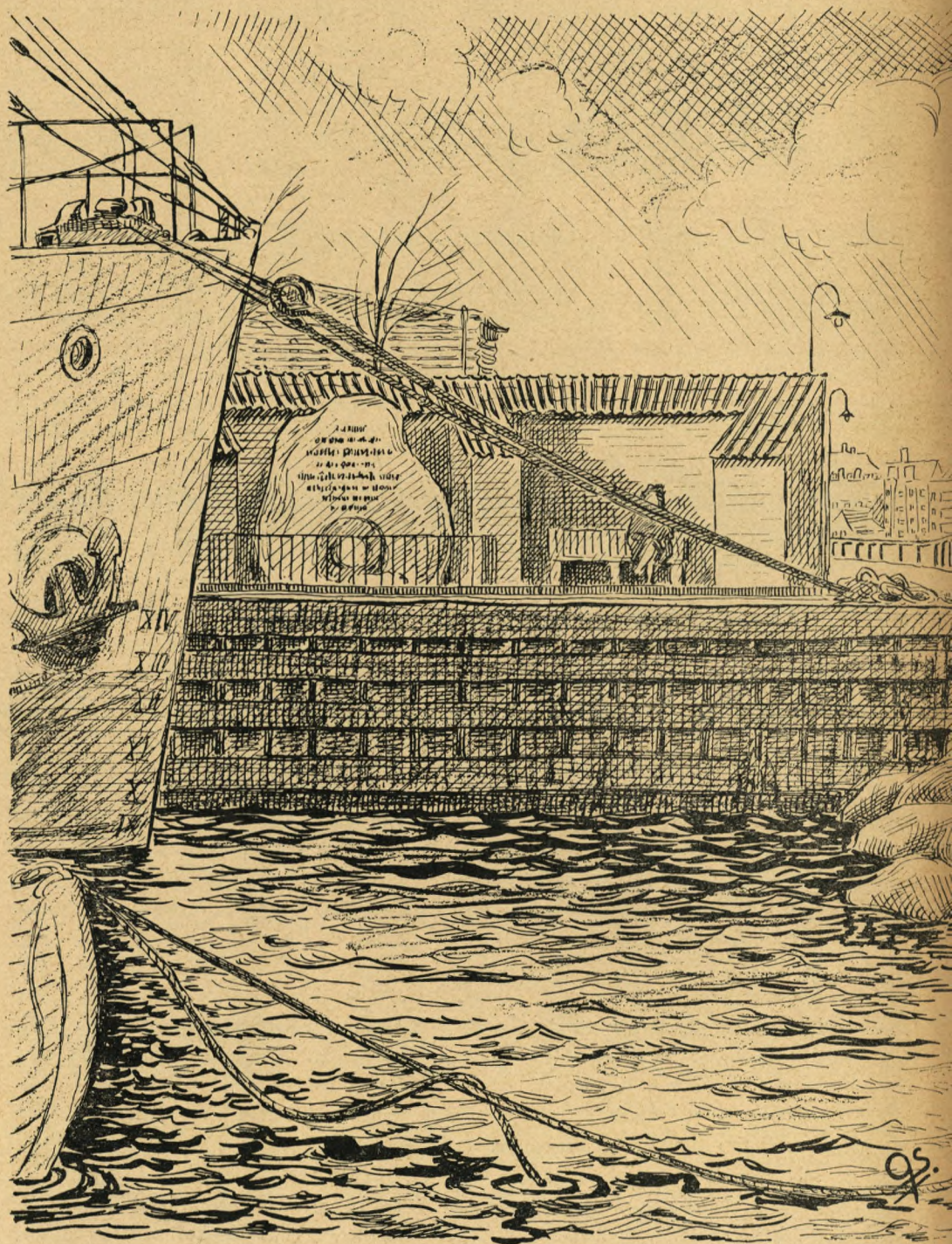
Forsiden:

*Mindestenen i Tuborg havn rejstes for at
hædre de landsmænd, der fra dette sted i
årene 1940-45 gav livet for at føre tusinder
af danske til sikkerhed i Sverige.*

Nr.

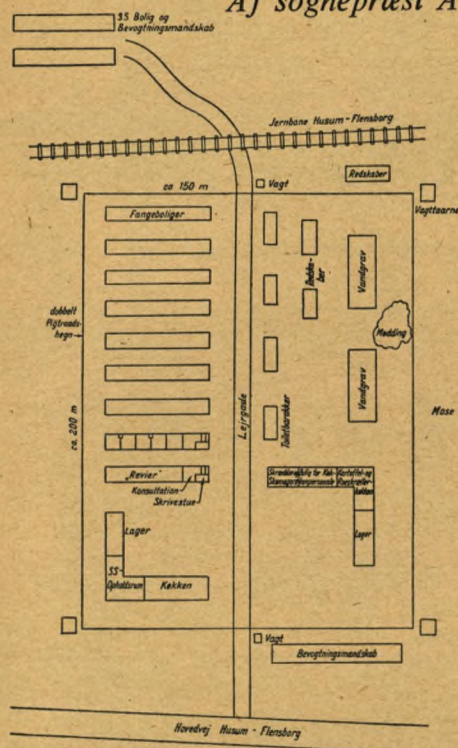
9

Sept. 1949

FEM ÅR EFTER

Af sognepræst Aage Dahl, Horsens

Husumlejren, udekommando til Neuengamme. Skitseret efter hukommelsen af læge Paul Thygesen

Det er ufatteligt, som tiden haster af sted. Men der er virkelig gået 5 år hen siden den nat, da de første 200 mand deporteredes fra Frøslevlejren til Tyskland.

Det var den 15. september, få dage efter at en tysk soldat begik sit lystmord på en af fangerne i lejren. Er for øvrigt nogen sinde denne slyngel eller kommandanten i lejren blevet søgt draget til ansvar i den anledning?

Det er mærkeligt at tænke på, at sagførere, der i besættelsestiden omhyggeligt holdt sig på afstand fra begivenhederne, men som efter befrielsen har fundet forunderligt græsgange som forsvarere for banditter, der ganske simpelt ikke kunne forsvares, bistået af hr. Lucas (hvor var han under besættelsen?) og andre uretsdommere, har haft held til ustraffet at sætte forbrydermærket på dem, der uselvvisk søgte at forsvare landet mod de voldsmand, der i ly af folkeretten, som de selv som de første brød, trængte herind og plyndrede og myrdede.

Altså den 15. september blev vi depor-

terede og gik ud til mishandlinger og lidelser, som var 10 fold strengere end dem, som siden er overgået tyskerne, og som de nu højlydt jamrer over og protesterer imod. Den 15. september kl. 11 om formiddagen så mange gode danske mænd for sidste gang Danmark. Men det tænkte vi selvfølgelig ikke på endnu.

Den 16. om eftermiddagen nåede vi Neuengamme, og et par dage efter gik 98 af holdet på transport til Porta Westphalica.

79 danskere 'til' Husum

Den 25. september gik jeg med 79 andre på transport til Husum. Det var en norsk fange fra lejrældstes kontor, der udtog os. Han erklærede, at det var en lykke for os at komme dertil, han kunne tænke sig selv at søge om at måtte komme med; først senere opdagede vi, at den samme vise blev sunget, ligeegyldigt hvorhen turen skulle gå.

Den 26. september, en strålende efterårsdag kørte vi over Ejderen ind i Sydslesvig og op gennem det flade marskland til Husum. Et godt stykke hen på eftermiddagen nåede vi, efter at have skiftet tog i Husum, Schwesing, lejrens station og førtes gennem portene ind i lejren og til vore barakker. Danskerne anbragtes i blok 1 og 4. De 44 danske anbragtes i en stue i blok 4, der forøvrigt var belagt med hollændere. Blokældste var en asocial tysker, der med sadistisk fryd daglig sled mindst 2 stokke op på hollændernes rygge, bistået af sin hollandske stuetjener, der med slag og spark øvede judasgerning mod sine landsmænd.

Schwesing-lejren var opført under forrige verdenskrig til russiske krigsfanger. Den var yderst forfalden. Gulvene halv-rådne, vinduer og døre delvis uden hængsler og umulige at lukke ordentlig. Kakkellovnen omtrent ødelagt af rust, utætte og umulige at regulere.

Egnen var ganske køn. Lejren lå i kanten af en ret stor mose, på de andre sider marker, mejede for korn eller med roer

og kartofler. Både mod syd og nord så man småskove og over en af dem mod syd ragede spiret af Schwesing kirketårn op.

Jeg blev valgt til stueældste, hvad der betød, at jeg blev ene om en seng, mens de øvrige lå to i hver seng.

Efter at vi havde fået suppen, og brødrationen var fordelt, forlod SS'erne lejren, og vi var overladt til os selv for natten.

Det var jo kong Christians fødselsdag. De danske samledes i vor stue, vi sang nationale sange, jeg holdt et lille foredrag om kongen og folket, og sluttede med afteenandagt og en af Ingemanns sange.

Næste morgen måtte vi op kl. 4½, og efter at barakken var gjort ren, d. v. s. fejlet med koste, skåret af pilegrene fra hegnet mellem barakkerne, og sengene var redt, fik vi et fluidum, der kaldtes te eller kaffe, til vort rugbrød og en skive pølse.

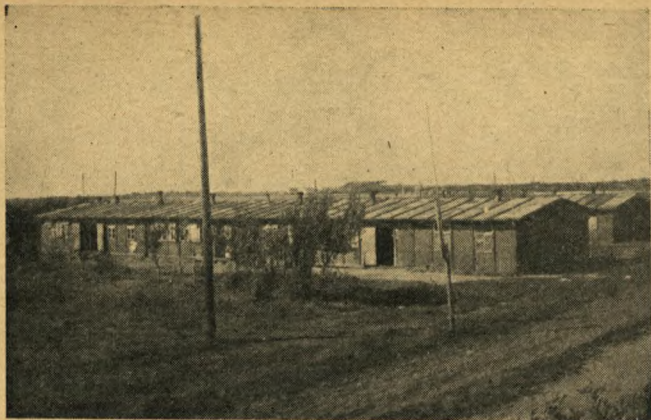
Så stillede vi til appel og marcherede derefter af til Husum. Umiddelbart nord for denne by skulle vi begynde vort arbejde med at grave pansergrave til forsvar mod en mulig invasion fra vest.

Det var en smuk morgen. Solen begyndte at hæve sig, det blinkede af dug i hegnetes flyvende sommer, tjørnenes bær var røde og blanke af nattens fugtighed. En hollænder rakte hånden ud efter nogle tjørnebær, straks faldt stokken fra en kapo over hans arm. Det var forbudt at plukke selv en så foragtet frugt.

I alle de riger og lande —

Hollænderne begyndte at synge, da vi nærmede os Husum, men tav, da vi nåede byen. Aage Rosenkær og jeg gik side om side, vi var skolekammerater fra Sorø. Vi begyndte at synge: I alle de Riger og Lande! Alle sang med. Jeg tvivler om, at der er blevet sunget dansk i Husums gader siden 1864, før den morgenstund, den 27. september for 5 år siden.

Da vi nåede arbejdspladsen, fordeltes spader, skovle og hakker iblandt os, og det arbejde begyndte, der i løbet af 3 uger under ubeskrivelige mishandlinger og lidelser nedbrød selv de stærkeste iblandt os fuldstændig, førte os i hvert fald til grænsen af sjæleligt sammenbrud, og som jeg aldrig vil glemme og aldrig vil tilgive det tyske folk; ikke for hvad jeg selv har

Den tidligere tyske koncentrationslejr i Husum ser nu helt fredelig ud

døjet, men for hvad jeg har set andre døje, før livet slap det usle, snavsede kadaver, der blev tilbage. Det har sået et sådant had til dette forbryderfolk, at jeg hader og foragter enhver, som nu rækker hånd til at hjælpe dem til at slippe fra følgerne af, hvad de selv har forskyldt, og som ikke har ført dem hverken til at erkende eller angre deres skyld, hvad vi ikke mindst har set i deres forhold til sydslesvigerne og den måde, hvorpå de har foretaget afpresningsforsøg overfor Danmark til fordel for de forbryderiske tyske nordslesvigere.

Mon nogen, der oplevede det, glemmer hollænderen, der fik blindtarmsbetændelse. Han førtes til Husum og blev opereret. 1 time efter var han igen i lejren, blev lagt i en seng uden lagner, med tæpper, der kun var blevet banket og børstet, fordi de danske læger Thygesen og Nordentoft havde sørget for det. Dagen efter kom den tyske læge, der havde foretaget operationen, ud for at se til patienten. Det var tydeligt at se, at han æklede ved, hvad han så; han kom ikke igen. Han har næppe heller indberettet det uforsvarlige; men han skal aldrig komme og fortælle, at han ikke vidste besked.

Hvad er det for svin?

Mon nogen glemmer den tyske provst i Husum, der stillede sig op og hånlige så efter os, når vi slæbte os forbi; hvis den karl kommer i himlen, stikker jeg ham et blåt øje for hans optræden.

Eller tænk på den tyske kvinde, sikkert af overklassen, kun tysk overklasse kan være så rå, der spurgte SS'erne, da vi slæb-

te de døde hjem fra arbejdspladsen: Was sind das für Schweine?

Jeg tænker på de døde, de mange hundrede døde i Husum! I fem år har de ligget i gravene, de fleste kastet i bunke på Husum kirkegård, ikke en gang en kristen begravelse undte den tyske provst dem. Men nu skal der samles en krone ind fra hver husstand i landet til deres mordere og disses børn!

Jeg tilgiver ikke det folk.

Jeg har siddet ved mine landsmænds dødslejer i Husum på nær 1, som først døde, efter at jeg var ført tilbage til Neuen-gamme; jeg har set dem dø stille og fredeligt i kristent håb og kristen tro, set dem dø vilje- og evneløse som dyret, hørt dem bede mindeligt og hørt dem skribe i sinds-syg rædsel for døden; jeg har set dem kastet i bunke i lighuset som ådslerne af døde kreaturer. 5 år er gået hen, men det er, som det var i går, og jeg glemmer det aldrig, og jeg tilgiver ikke det folk, der svinede min sjæl til med hadet, som ikke vil svinde.

Fem år er gået, og myndighederne rejser mindesmærker og flager på hel og halv, som det passer. Brød og skuespil er jo for folket. Men juristerne skænder vore dødes ære. Og deres mordere skal længe leve!!!

Aage Dahl.

Frihedskollegium i København 1950?

Ideen med at rejse frihedskollegier har overalt slået godt an. I Horsens har man allerede løst opgaven, Esbjerg kan snart fuldføre bygningen og i Ålborg og i Århus har der været rejsegilde og kollegierne vil stå færdige 4. maj 1950. I Odense skrider arbejdet godt frem.

Ideen er kontorchef Rothes. Han fik den ved at arbejde med Frihedsfondens sager. Der var en del enker efter faldne frihedskæmpere og unge studerende, der gerne ville til København for at få en uddannelse, så de selv kunne klare sig fremover. Dette foranledigede chefredaktør Hakon Steffensen til at arbejde med en plan om at opføre et hus, hvor de pågældende kunne bo i uddannelsestiden.

Rundt omkring rejste sig røster om at skabe mindesmærker for de mange, der havde ofret livet i kampen for Danmark, men kontorchef Rothe fandt, at rejsning af kollegier ville være en langt værdigere måde at hædre mindet om ungdommens indsats på.

På landsmødet i Odense vedtoges, at man på 4. maj kollegierne ikke blot skulle give adgang for deltagere i frihedskampen og deres evt. efterladte, men at man skulle blande de unge studerende, naturligvis sådan, at deltagere i frihedskampen havde fortrinsstilling, men at man i øvrigt stillede efter, at frihedskampens folk ikke blev behandlet i en særklasse og heller ikke optrådte som en særklasse.

Sådan som ideen lidt efter lidt var blevet udformet blev den fremlagt på Frihedsfondens årsmøde i Odense, og ideens far havde den glæde, at den her blev enstemmig vedtaget.

Der fremkom gennem 4. maj-dage ret betydelige beløb, bl. a. således ved en række arrangementer, der blev ledet af professor Ege med megen energi og stor idérigdom.

Planen er lagt til rette således, at kollegierne i København og Århus bliver de egentlige Frihedsfonds-kollegier, men man har hjulpet med tilskud i Ålborg, Horsens og Odense.

Da planerne om et frihedskollegium i Esbjerg mødte medbør, stillede man sig fra Frihedsfondens side forstående overfor tanken, man fandt det dog rigtigst at samle kræfterne om løsningen af de allerede planlagte opgaver. Man ydede dog et tilskud til Esbjerg på 30.000 kr., resten har byen selv skaffet.

Opgaven med at rejse et frihedskollegium i København er endnu ikke endelig løst. Det kan synes så meget mærkeligere, eftersom ideen er udgået herfra, men man har stødt på meget store vanskeligheder med at finde en værdig byggeplads. For tiden ligger sagen sådan, at man har ønsket spørgsmålet løst ved placering på Hasagers kollegiums grund på Frederiksberg. Den ret centrale beliggende og den 1¼ td. land store have taler stærkt til gunst for dette sted.

Imidlertid har der været en lang række forhandlinger at føre med universitetet og ministeriet. Der vil blive tale om et selvstændigt kollegium, dog sådan, at ejendomsretten vil overgå til universitetet om 20—25 år. Der foreligger allerede færdigt udarbejdede tegninger til kollegiet.

Rejsegilde i Ålborg

Arbejdet på opførelsen af frihedskollegiet i Ålborg skrider nu godt fremad. Man er kommet så vidt, at man kunne holde rejsegilde lørdag den 26. august.

Frihedskollegiet opføres i Hasserisgade. Opførelsen påbegyndtes den 4. maj i år, og man håber at kunne foretage indvielsen den 4. maj 1950.

Ved rejsegildet talte næstformanden for Frihedsfondens, chefredaktør Hakon Steffensen og formanden for lokalkomiteen, konsul Sigurd Müller, Ålborg.

Det er hensigten at indsætte et relief ved kollegiets indgang. Det skal symbolisere frihedsbevægelsen og udføres af professor Utzon-Frank.

Gennem Ålborgbladene har man søgt en forstander og et portnerpar.

Man ønsker, at forstanderen må være i besiddelse af pædagogiske evner, være vant til at omgås ungdom og nære virkelig interesse for dens uddannelse. Det bliver den nye forstanders opgave at lede kollegiet, der vil blive beboet af 32 unge mennesker.

Man ønsker, at den nye portners hustru skal være uddannet som økonom, da hun skal forestå husholdningen og madlavningen.

Der bliver gode boliger såvel til forstanderen som til portneren.

Der søges en grund til Frihedsmuseet

Den 29. august blev der ligesom sidste år landet over solgt et mærke til fordel for frihedsmuseet. Indsamlingen sidste år gav et overskud på 550.000 kr., men der skal ialt indsamles 1 million kroner.

Det var oprindeligt tænkt, at museet skulle ligge i Ryvangen, men efter forskellige overvejelser er denne tanke opgivet, og frihedsmuseets præsidium arbejder i øjeblikket med at finde en passende byggegrund i København, og man håber, at museet vil blive færdigt til 29. august 1953.

Det er meningen, at der til museet skal indrettes et omfattende bibliotek, som skal belyse besættelsen i Danmark og dens problemer.

Tilbage til samfundet — men ikke blandt os.

De norske hvalfangere har på deres årsmøde vedtaget en udtalelse, hvori de tilslutter sig tanken om, at landssvigerne skal have lov til at vende tilbage til samfundet og indsættes i erhvervslivet.

— men, hedder det til slut, vi må dog fraråde, at nogen af dem indsættes som hvalfangere.

Ravensbrück-stævne på Als

Søndag den 21. august samledes nogle af de danske og norske kvinder, der har opholdt sig i Ravensbrück, på Als husholdningsskole hos forstanderinde Johanne Hansen, der selv er gammel fange.

Gensyn med Neuengamme

Engang i september vil et usædvanligt rejseselskab passere grænsen ved Krusaa. Det er danske politifolk med damer — ialt godt 100 — der tager til Neuengamme for at markere 5 årsdagen for den brutale deportation af de omkring 2000 danske politifolk til tyske koncentrationslejre. Det var den 19. september 1944, og politifolkene opholdt sig den længste tid i Buchenwald. Desværre kan man ikke komme til at aflægge denne lejr et besøg, siger formanden for Buchenwald-klubben, kriminaloverbetjent H. B. Krause, den ligger nemlig i den russiske zone. I stedet tager man til Neuengamme, hvor det måske heller ikke bliver så lige til at komme ind i selve lejren, idet den nu er lejr for SS'er, overtaget af tyskerne. Og der, hvor der tidligere var mudder i lange baner, er der nu plantet roser i smukke bedel.

Versen-fanger undvejet

39 straffefanger undslap under et myteri i lejren i »Versen« i den engelske zone. Kun 6 blev pågrebet igen.

Et rundt tal

Den kendte barnevognsfabrikant F. M. Fritsche også kaldet *Farmand*, fyldte 60 år den 13. sept. Han sad et halvt år i Vestre og derefter i barak H6 i Frøslev.

En gruppe tyske antinazister demonstrerer uden for den engelsk-amerikanske Militærregerings bygninger i det allierede kvarter i Frankfurt. De krævede at få erstatning for de lidelser og afsavn, Nazisterne påførte dem, og nævner at de har ventet i 4 år på deres godtgørelse.

Pigtraad

Organ for
KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Kontor:
Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund
Kontortid: 9-12,30. Giro 780, Tlf. OR. 5075.

Redaktør:
Johs. Fosmark, Slagelsegade 9. 2., Øbro 8537.

Forretningsfører:
H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, OR. 5075.

Tryk:
Hak Jørgensen, Sturlasgade 14, Kbhvn. S.

MEMBER OF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

Har frihedskampen præget kunsten?

Af Per Ulrich

Boris Taslitschy: Bergen-Belsen.

Siden befrielsen er det af og til blevet bemærket, at krigen og besættelsen ikke har sat sig mærkbare spor i den bildende kunst. Man har harcelleret over, at de værker, der har motiv fra besættelsen er af ringe kunstnerisk værdi. Også i »Pigtråd« har spørgsmålet været berørt. Her gik man endog til på en enkelt udstilling at tælle op, hvilke billeder der havde hentet emne fra besættelsestiden, uden nogen kunstnerisk vurdering af disse iøvrigt.

Jeg har flere gange tænkt over spørgsmålet, men først nu kunnet bekvemme mig til at skrive lidt om det.

For mig er der ingen tvivl om, at krigen har præget maleriet og at påvirkningen vil kunne spores i tiden fremover. Sådan har det været før efter voldsomme tildragelser, og sådan må det også være efter denne krig, der har ændret menneskers syn på mange forskellige områder. Det er bare ikke sket på den måde, som man efterlyste i »Pigtråd«, at kunstnerne nu bagefter sætter sig hen og fortæller i malerier, hvad de har set, oplevet eller hørt andre fortælle. Venter man sig en sådan litterær skildring af enkeltepisoder, eller venter man sig en heroisme, idealiseret i

malerierne, så betvivler jeg, at man har forstået, hvad maleri er, eller hvad maleri vil.

Det kan ikke gøres, som det er gjort til andre tider i historien med lovprisningen af ærens mark, den skønne død for fædrelandet, for Vorherre eller for kejseren. Det er der skabt kunst på. Det kan ikke gentages. Tiden er en anden, menneskene tænker anderledes. Vi har oplevet to verdenskrige med uoverskuelige lidelser umiddelbart efter hinanden. Vi står over for muligheden af en tredje, ført med kampmidler af uanet voldsomhed. Vi må tænke anderledes end tidligere, og kunstnerne må dele lod med den kultur og det samfund, de tilhører. Kunsten vil altid til en vis grad være tidspræget, til trods for det fælles, der er i al god kunst, til trods for, at god kunst vil have noget at skulle sige mennesker til alle tider. Menneskers indhold, forestillinger, forhåbninger etc. har ændret sig, derfor må malernes form også ændre sig. For den kunstneriske vurdering er det et hovedkrav at skaffe balance mellem form og indhold.

De kunstnere, der forsøger at opleve krigstidens begivenheder gennem de gamle forslidte clichéer er oftest mennesker, der har holdt sig passiv under kampen. Når kunstkritikerne fremhæver besættelsesbilleder er det på grund af deres ringe kunstneriske beskaffenhed. Når »Pigtråd« fremhæver de samme ting er det uden kunstnerisk vurdering, men udelukkende fordi de pretenderer at gengive begivenheder og følelser, som man fra den side gerne så produceret i hobetal. Og så er sagen vel den, at de slet ikke giver udtryk for det, som »Pigtråd« ønsker fremdraget. For der er jo intet helteagtigt ved kampen, der er jo ingen ærens mark, ingen skøn død, men kun lidelse, gru og dreck, dreck og atter dreck. Skal den tjene som propaganda mod krigen, mod dens rædsel, så har man henvendt sig det forkerte sted. Skal den fremhæve menneskelig storhed, ja så findes den også og vel i lige så høj grad før og efter som under en krig. Malerkunst er ikke et led i en journalistik eller politisk korstog, og den lader sig ikke provokere af, at man henviser til, hvad der tidligere er skabt.

Da Picasso skulle male sit bekendte billede af nazisternes udryddelse af den spanske by Guernica, skabte han en ny form for realisme. Han stod over for at skulle skildre den oprivende gru

Helge Bech: Den sidste dag.

og bestialitet, hvorunder Guernica sank i grus og blev et memento mori for tiden, der fulgte. Han var ude af stand til at kunne anvende den eksisterende form for realisme. Derfor skabte han en ny. Han vred og flængede formerne, sprængte billedet, men byggede det til trods herfor op i en komposition med forbillede i den gamle klassiske kunst. Det var krig, det var ødelæggelse, det var dyrets og menneskets rædsels- og dødsskrig, tolket på den måde, der er maleriets og med maleriets begrænsede midler. Her står man efter min mening over for en stor kunstners gengivelse af krigen, men kunstnerisk således gjort, at krigen er i selve billedet, ikke bare en reportage af noget, der var. Det vil blive ved med at være krig, så længe billedet eksisterer. Som krigen var i 1936, krigen som den blev foregrebet og afsløret, inden den brød ud. Og har krigen så ikke sat sig spor i malerkunsten? Har Guernica-billedet ingen betydning haft for samtidens maleri? Kolossal. Enten man kan lide det eller ej. Og det er jo langt fra nok, at malerne har de personlige oplevelser, de være sig nok så makabre. Det eneste, der gælder, er den kunstneriske behandling. Jeg skal fremdrage et andet kæmpemaleri fra krigens tid. Et uhyre stort billede af koncentrationslejren, som er malet af den russisk-fødte franske maler Boris Taslitschy. Det hang indtil i foråret på Musée d'Art Moderne i Paris i en sal, der var forbeholdt modstandskampens malere og tegnere. Det er koncentrations-lejrens gru, rædsel på rædsel i skrigende, hæslige farver på mere end 10 kvadratmeter.

Det er ikke blevet til selve koncentrationslejren, men til en beretning om den, en reportage, over for hvilken man vil stille sig lidt tvivlende, selv om man akcepterer alle dens enkelte faser som fuldt sandfærdige. Taslitschy har ikke formået at skabe selve koncentrationslejren som en malerisk og kunstnerisk realitet. Kun en ubehagelig mindelse om noget, der var.

Nu er salen med modstandsbillederne ryddet og tingene er stillet ned i magasiner, og kommer næppe op mere. Den kunst-

neriske værdi af billedet er ikke af så stor værdi, at det vil redde det fra glemnelsen.

Anderledes tror jeg, det stiller sig med de små tegninger, der også var udstillet i samme sal. De er blevet til midt i begivenhederne og ofte indeholder det hele i ganske få streger. De glemmes ikke. Jeg modtog forleden et brev fra en amerikansk professor i sociologi ved universitetet i Washington D.C., en højt begavet og kultiveret personlighed, der først ved sit Europabesøg i begyndelsen af sommeren for alvor havde forstået, hvad en tysk koncentrationslejr var. Hun skrev, at det, der havde åbnet hendes øjne, var de tegninger fra krigen, hun havde set i de forskellige europæiske lande. Simple papirlapper, men med en hjerteskerende smerte strålende ud fra de tynde blyants- og tuschstreger. Hun sluttede sit brev: »De er brændt ind i min erindring. Jeg vil aldrig være i stand til at glemme dem.«

Jeg tror, at tegningen og grafikken med sin eksisterende udtryksform og sine virkemidler egner sig langt bedre til at give kunstnerisk udtryk for en voldsom tids begivenheder, en dramatisering af lidelsen og den menneskelige storhed i den nuancering, der er muligt fra det hvideste hvide over grå toner til det sorteste sorte. Og den er det også af den grund, at den nærmer sig illustrationen uden at behøve at miste noget af sin kunstneriske kvalitet. Den kan udføres straks og på stedet, den når ikke at blive til idé, den når kun at blive til, uden at ville foregive at være andet end det, den er.

For øvrigt mener jeg, at man netop i sine ihærdige forsøg på at finde besættelsestiden manifesteret i den bildende kunst overser noget af det værdifuldeste. Det burde man fremhæve. Hvorfor taler man ikke om de storartede ting inden for billedhuggerkunsten, som er blevet rejst rundt om i landet over faldne aktiver. Og hvorfor bringer »Pigtråd« dem ikke som billedmateriale, eventuelt i stedet for de lidet flatterende tegninger.

Må jeg fremdrage en enkelt ting. Under besættelsen lavede

Pablo Picasso: Guernica

nogle unge kunstnere en række træsnit, som smertende og gripende, men usentimental og skærende realistisk (i virkeligheden en nyrealisme ved sin form), gav udtryk for modstandskampen. De blev solgt under hånden og pengene gik til det illegale arbejde. Efter krigen blev et udvalg samlet i en mappe, »Modstanden«, der udkom på Fremads forlag. »Pigtråd« har så vidt jeg ved aldrig omtalt disse træsnit og aldrig brugt dem i bladet. En af disse unge kunstnere omkom i vinter ved »Terminus«s forlis i Kattégat. Man vil huske, at hele besætningen på to nær omkom, fordi redningsmateriellet var råddent. Blandt de omkomne var Helge Bech, sømands-Bech, som han hed mellem kammeraterne. Han var en kunstner og et menneske af usædvanlig etisk karakter. I hele hans kunstneriske produktion strammede han kravene til sig selv og sin kunst. Forsøgte aldrig at være forud for sin personligheds udvikling, arbejdede aldrig på, hvad han kunne tilrane sig fra større og anerkendte kunstnere, prøvede al-

drig at manifestere sig i et større kunstnerisk værd, men tilstræbte at udvikle sig menneskeligt og skildre det, han så, det, der oprørte ham, så stærkt som muligt. Hans liv var tragisk, hans barndom, hans kærlighedsforhold, hans død. Men gennem sliddet og fattigdommen, den hårde kamp for eksistensen, og for at finde sig selv, lyste en personlighed af usædvanlig styrke. Han var på vej gennem en kunstnerisk stærk udvikling, hvor kravene var spændt til det yderste. Nåede han i sin kunst ikke frem til det, han stræbte imod, indhentede døden ham på en lurvet måde, så lever hans ånd og hans strenge etiske og kunstneriske krav videre mellem de kammerater og kunstnere, der kendte ham.

For ham var frihedskampen ikke en kamp, der foregik under en krig, men en kamp, der altid blive udkæmpet, og ikke mindst udkæmpet inden i ham selv, en kamp for sandhed og ret og større menneskelighed.

»Pigtråd«s læsere bør kende hans navn.

Per Ulrich.

5-års-dagen i Horserød

Omkring 150 fangekammerater deltog i det store stævne, som foreningen »Gestapofangerne« havde arrangeret lørdag den 13. august i anledning af 5-årsdagen for Horserød-lejrens overflyttelse til Frøslev.

Om eftermiddagen samledes man ved Horserød-lejren, hvor fængselsinspektør Ammitzbøl bød velkommen. Han gav derefter en oversigt over lejrens skæbne siden den 14. august 1944.

Derefter talte LHS. Per Federspiel, der selv har siddet i Horserød.

Det er en gammel skik, sagde han, at forbryderne vender tilbage til åstedet, men for 5 år siden tænkte vi ikke så meget på at komme tilbage.

Han tegnede derefter et billede af situationen, som den var for 5 år siden og fastslog derefter, at frihedskampens morgenrøde er ved at gustne, og han fandt det forståeligt, at mange reagerede stærkt over de domme, der er fældet nu, hvor vi står overfor afslutningen af retsopgøret med landssvigerne.

Det er mærkeligt, sagde han, at der endnu i dag findes folk, der tror, at de under besættelsen har talt sig til rette med tyskerne.

Han sluttede med at sige: Lad os love hinanden, at vi aldrig vil glemme, hvad der besjælede os i de år. De dyrekøbte erfaringer fra besættelsens år må ikke gå til spilde.

Et lille kor sang derefter: Altid frejdig, hvorefter foreningens formand, fabrikant Clemmensen i en kort tale ironiserede over fangernes situation i dag.

Som afslutning på samværet i Horserød fik et lille udvalg lov til at spadsere igennem lejren, og man konstaterede, at den under fængselsledelsens direktion er blevet forvandlet til en meget smuk lejr med græsplæner, blomsterrabatter og vandbassin.

Den bruges for tiden som straffelejr for 106 kriminelle kvindelige fanger.

Dagen sluttede med en kammeratskabsaften på »Ny Holte Hotel«.

Denne indledtes med forevisningen af den tjekiske dokumentarfilm: »Glem ikke«. Den havde en egen gribende virkning.

Syv af de 58 indbudte jurister var mødt op. De syv var højesteretsdommerne Preis-

ler Knudsen og Krarup og landsdommerne P. Skadhauge, N. V. Boeg, Johan Fischer, Sv. Mose og P. Norlien.

Resten af aftenen udfyldtes af en underholdning, hvori bl. a. medvirkede kaptajn Engholm, politiinspektør Mellerup, koncertsanger Skjold-Andersen, læge Jens Chr. Hostrup, kaptajn P. M. Digmann og Kaj Wendt Jørgensen, bedre kendt som »Nakskov«.

Aftenens tale blev holdt af kaptajn Digmann, der bl. a. sagde:

— Alt for mange af os går med skyklapper for øjnene og ynder at fortælle om, hvordan vi har lidt. Lad være med det, og lad være med at være bitter.

Politiinspektør Mellerup gjorde stor lykke med oplæsningen af sine ugerevyer fra Frøslev, men af hensyn til de tilstedeværende damer maatte han dog springe en lang række afsnit over. Ugerevyerne var, som Mellerup bemærkede, skrevet for mandfolk.

Fængselsmyndighederne værner med stor pietet om de minder, der endnu findes i Horserød-lejren fra besættelsestiden. Her betragter en deputation af gamle Horserødfanger „Niels Ebbesenstenen“, der er placeret i smukke omgivelser i lejren

Da 800 danske fanger skulle befries

Læge Jens Chr. Hostrup stillede i sidste nummer af »Pigtråd« det spørgsmål, om planerne om at føre Horserødlejrens fanger til Sverige i august 1944 var bluff, eller om der virkelig lå noget bag de instruksler, der blev smuglet ind til fangerne i lejren.

Læge Hostrup opfordrede alle, der havde kendskab til planerne om befrielsesaktionen til at fremkomme med de oplysninger, de var i besiddelse af. Overfor »Information« har sekondløjtnant E. Westenholtz Kiær givet følgende forklaring:

— En lille gruppe illegale, for størstedelen medlemmer af organisationen »Studenternes Efterretningstjeneste«, havde udarbejdet en plan, hvorefter det skib, som skulle føre fangerne fra Helsingør til Sønderjylland, skulle bordes natten før afgang og efter et kup i rum sø dirigeres til Sverige. Lederen af denne aktion var styrmand Ejler Havbirk, bedre kendt som »Styr«, der den 19. oktober 1944 faldt i ildkamp på Trianglen.

Af en samtale, jeg havde med »Styr« omkring en uge før aktionen skulle finde sted, forstod jeg, fortæller sekondløjtnant Westenholtz Kiær, at det var en vel planlagt aktion, at et stort forarbejde var gjort, og at foretagendet var godt ledet.

— Rygtet fortæller, at en modstandsgruppe saboterede skibet?

— Ja, og det taler desværre sandt. Man havde så travlt med at få svenskerne til at støtte aktionen, bl. a. ved at dække mod eventuelle tyske forsøg på fra hurtiggående fartøjer at tilbageerobre skibet, at man ikke i tilstrækkeligt omfang havde underrettet de illegale ledelser om, hvad der skulle gå for sig. Muligvis var denne forglemmelse overlagt, idet Havbirk gik yderst stille med sagen.

Tyskerne ændrede planer efter sabotagen mod færgen

Det svenske marinedistrikt havde faktisk meddelt, at de ville lade nogle maritime enheder patruljere i et nærmere bestemt farvand på et aftalt tidspunkt, og at disse bevåbnede enheder ville støtte aktionen indenfor visse nærmere aftalte rammer.

Ejler Havbirks forbindelsesmand inde i

Horserødlejren var fængselsbetjent Axel Larsen. Af en samtale, jeg havde med Havbirk få dage inden den 13. august — som, så vidt jeg erindrer, var dagen, hvor transporten skulle finde sted — fremgik det, at alt klappede, og af en samtale, som vi samme dags aften havde i restaurant »Heidelberg« med en tysker fra kontraspionagen, fremgik det klart, at det var tyskernes hensigt at benytte en nærmere angivet dansk færg. Den omstændighed, at der fandt et uorganiseret anslag sted mod denne færg, har altså utvivlsomt fået tyskerne til at ændre planer.

— — —

Denne forklaring er bekræftet af fængselsbetjent Axel Larsen i et brev til læge Hostrup.

— Skade kun, at denne planlagte aktion blev forhindret. Var den lykkedes, ville den være gået over i historien som et af krigens største eventyr.

Kvinderne samles i Ravensbrück-Berlin

Europæiske kvinder, der under krigen sad fanget i den tyske koncentrationslejr Ravensbrück, mødtes igen i Berlin den 10. september til en international fredsdag. Det var hovedkomiteen for tidligere Ravensbrück-fanger VVN (Vereinigung der Verfolgten des Naziregimes), der stod som indbyder, og fra Danmark deltog 7—8 repræsentanter for de 24 danske kvinder, der sad i den berygtede koncentrationslejr sammen med kvinder fra næsten alle Europas nationer.

Sammenkomsten varede 4—5 dage, og den 10. september aflagdes der besøg i Ravensbrücklejren, ligesom der også blev nedlagt kranse på den nærliggende kirkegård, hvor nogle af lejrens kvinder ligger begravet. Det var meningen, at der den 10. september skulle rejses et monument for de kvinder, der døde i Ravensbrück, men dette kan ikke lade sig gøre. Det vil dog ske senere.

Efter hvad fru Grethe Døssing, afdøde minister Døssing svigerdatter, der selv har siddet i Ravensbrück, oplyser, har interessen for mødet, der vil forme sig som en fredssappel, og besøget i den tidligere koncentrationslejr været meget stor fra alle sider, og tidligere kvindelige fanger ventes til Berlin i stort antal. Det er iøvrigt første gang, at Ravensbrückkvinderne samles på international basis.

Vi søger arbejde

Jeg søger 4 timers dagligt arbejde indenfor Storkøbenhavnns område. Jeg er uddannet som maskinarbejder og har arbejdet 22 år ved faget. Jeg kan også gøre fyldest som mekaniker. Har siddet i tysk koncentrationslejr.

Børge Petersen, maskinarbejder,
Emdrupvænget 125, Kbh. NV.

Fhv. fængselbetjent

Vor fangekammerat, reservebetjent Georg H. Grønnebæk Petersen, adr. tømmer Lorenzen, Hovedgaden, Tinglev, søger arbejde, gerne som opsynsbetjent o. l.

Han er uddannet som landmand, er 37 år gammel, gift, men har ingen børn. Han har været 9 måneder på landbrugsskole og 6 måneder på Askov udvidede højskole.

Han blev arresteret for illegalt arbejde og sad fra aug. 44 til hjemkomsten den 17. maj 45. Han har siddet i Kolding og Frøslev.

Grønnebæk Petersen er blevet arbejdsledig på grund af personaleindskrænkninger blandt bevogtningsskabet i Fårhuslejren.

Man bedes henvende sig til ovenstående adresse.

Generalforsamling i Porta-klubben

Fangeforeningen »50'erne fra Porta« havde søndag den 11. september et vellykket kammeratskabsstævne.

Man samledes ifølge traditionen under uret ved Hovedbanegården, hvorefter turen gik til den ukendte koncentrationslejr-fanges grav ved Helligåndskirken. Resten af dagen blev tilbragt i Slotskroen i Jægersborg, hvor foreningen holdt sin årlige generalforsamling.

Porta-klubben startedes i foråret 46 ved en sammenkomst i kontorchef O. Juhls hjem. Der indkaldtes derefter til en stiftende generalforsamling. Man betaler 5 kr. om året i kontingent, men mange betaler frivilligt et højere kontingent.

Klubben tæller 60 medlemmer, og langt de fleste møder frem til den årlige generalforsamling, der altid holdes i forbindelse med en udflugt den anden søndag i september måned.